

књиге сажетака

Стање Перспективе Изазови

*Положај младих
исстраживача
и исстраживачица
у друштвеним
наукама у Србији*

ОКРУГЛИ СТО

ПОЛОЖАЈ МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА И
ИСТРАЖИВАЧИЦА У ДРУШТВЕНИМ НАУКАМА У СРБИЈИ:
СТАЊЕ, ПЕРСПЕКТИВЕ, ИЗАЗОВИ

Издавач

Институт друштвених наука
Београд, 2018.

За издавача

Др Горан Башић

Уредница

Др Сања Стојковић Златановић

Програмски одбор

Др Сања Стојковић Златановић

Др Ранко Совиљ

Др Владимир Ментус

Наташа Јовановић Ајзенхамер

Графичко обликовање

Милорад Митић

Штампа

РИЦ графичког инжењерства
Технолошко-металуршког факултета

ИНСТИТУТ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

*Положај младих истраживача и
истраживачица у друштвеним
наукама у Србији:*

Стање Перспективе Изазови

ОКРУГЛИ СТО

КЊИГА САЖЕТАКА

Београд, 21. децембар 2018.

Програм округлог стола

21. ДЕЦЕМБАР 2018. / ВЕЛИКА САЛА ИНСТИТУТА ДРУШТВЕНИХ НАУКА /
КРАЉИЦЕ НАТАЛИЈЕ 45, БЕОГРАД

15.00 – 15.15

■ ДОБРОДОШЛИЦА И УВОДНА РЕЧ

Горан Башић

Директор Института друштвених наука, Београд

Владимир Поповић

Државни секретар Министарства просвете, науке и
технолошког развоја

Сања Стојковић Златановић

Научни сарадник Института друштвених наука, Београд

15.15 – 16.00

■ СЕСИЈА 1.

Основна институционална и нормативна питања социјално-економског положаја младих истраживача и истраживачица у Србији

Модератор: **Ранко Совиљ**, Истраживач сарадник
Института друштвених наука, Београд

Говоре: **Наташа Јовановић Ајзенхамер**,
Асистенткиња Филозофског факултета
Универзитета у Београду
*Вишеструки изазови специфично
вулнерабилног положаја младих
истраживача и истраживачица у
грушевено-хуманистичким наукама у
Србији: један социолошки поглед*

Михајло Ђукић, Научни сарадник Института
економских наука, Београд
*Институционална подршка за развој младих
истраживача у Републици Србији*

Сања Стојковић Златановић, Научни сарадник
Института друштвених наука, Београд
*Флексибилност равноправног статуса младих
истраживача у друштвеним наукама у Србији
– да ли смо и колико вулнерабилни?*

ПОЛОЖАЈ МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА И
ИСТРАЖИВАЧИЦА У ДРУШТВЕНИМ НАУКАМА У СРБИЈИ:
СТАЊЕ, ПЕРСПЕКТИВЕ И ИЗАЗОВИ

16.00 – 16.30

Коктел

16.30 – 17.15

СЕСИЈА 2.**Професионално усавршавање и мобилност у науци – посебност социјално-правног положаја**

Модератор: **Владимир Ментус**, Научни сарадник Института друштвених наука, Београд

Говоре: **Филип Ејдус**, Ванредни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду
Маџирање и анализа система истраживања у друштвеним наукама у Србији

Тамара Вуков, Истраживачица Групе за анализу и креирање јавних политика

Квалификациони докторских студија у друштвено-хуманистичким наукама у Републици Србији

Јелисавета Петровић, Доцент Филозофског факултета Универзитета у Београду

Важности учешћа истраживача на њојојој каријере у међународним истраживачким пројектима

17.15 – 17.45

ДИСКУСИЈА СА ПУБЛИКОМ

17.45 – 18.00

ЗАКЉУЧЦИ И ЗАВРШНА РЕЧ

Ранко Совиљ

Горан Башић

Садржај

- 9 ■ **Наташа ЈОВАНОВИЋ АЈЗЕНХАМЕР**
ВИШЕСТРУКИ ИЗАЗОВИ СПЕЦИФИЧНО
ВУЛНЕРАБИЛНОГ ПОЛОЖАЈА МЛАДИХ
ИСТРАЖИВАЧИЦА И ИСТРАЖИВАЧА У
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИМ
НАУКАМА У СРБИЈИ: ЈЕДАН
СОЦИОЛОШКИ ПОГЛЕД
- 11 ■ **Михајло ЂУКИЋ**
ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДРШКА ЗА
РАЗВОЈ МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА У
СРБИЈИ
- 13 ■ **Сања СТОЈКОВИЋ ЗЛАТАНОВИЋ**
ФЛЕКСИГУРНОСТ РАДНОПРАВНОГ
СТАТУСА МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА У
ДРУШТВЕНИМ НАУКАМА У СРБИЈИ –
ДА ЛИ СМО И КОЛИКО ВУЛНЕРАБИЛНИ?
- 16 ■ **Филип ЕЈДУС**
МАПИРАЊЕ И АНАЛИЗА СИСТЕМА
ИСТРАЖИВАЊА У ДРУШТВЕНИМ
НАУКАМА У СРБИЈИ
- 19 ■ **Тамара ВУКОВ**
КВАЛИТЕТ ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА У
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИМ
НАУКАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
- 22 ■ **Јелисавета ПЕТРОВИЋ**
ВАЖНОСТ УЧЕШЋА ИСТРАЖИВАЧА НА
ПОЧЕТКУ КАРИЈЕРЕ У МЕЂУНАРОДНИМ
ИСТРАЖИВАЧКИМ ПРОЈЕКТИМА

НАТАША ЈОВАНОВИЋ АЈЗЕНХАМЕР (Београд, 1989). Дипломирала као студент генерације (2013), и мастерирала (2014) на Одељењу за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Од 2016. године запослена је као асистенткиња на Одељењу за социологију истог факултета, на коме је тренутно и на докторским академским студијама. Објавила је више научних радова, излагала на више научних конференција и учествовала у реализацији неколико домаћих и међународних пројеката. Области истраживања су јој историја социолошке мисли, религиологија и исламологија.

Вишеструки изазови специфично вулнерабилног положаја младих истраживачица и истраживача у друштвено-хуманистичким наукама у Србији: један социолошки поглед

У излагању представљамо један шири социолошки поглед на различите аспекте специфично вулнерабилног положаја младих истраживача и истраживачица у Србији данас с обзиром на вишеструке изазове са којима се суочавају. Иако је изазова много, ми ћемо скренути пажњу на неколико најважнијих.

Проблематизовање положаја младих научника почећемо екскурсом из макро перспективе која обухвата анализу општег (социјалног, инфраструктурног и симболичког) положаја друштвено-хуманистичких наука на глобалном, али и локалном нивоу. Социолошки увид у положај који друштвене науке заузимају у светској, али и домаћој научној заједници, биће прелудијум за расветљавање и неких конкретних проблема са којима се суочавају млади истраживачи у Србији. Неки од тих изазова јесу: недовољно јасно дефинисање статуса “младих истраживача” у новом Закону, недовољна мобилност, релативно мала укљученост у међународне пројекте, нетранспарентност у вези са докторским студијама, неизвесност у вези са очувањем институционалног статуса, прекаризација научног рада, изостанак мреже, то јест платформе која би повезивала младе научнике и научнице у

Србији како би могли да размене искуства и координирају заједничке акције у вези са поправљањем свог положаја...

Акцентат ћемо ставити на неопходност веће видљивости научника и научница из друштвено-хуманистичких области у јавности, нарочито када је реч о истраживачким резултатима и налазима младих академица. Нагласићемо да борба за боље симболичко позиционирање научног подмлатка у јавном пољу мора бити један од важнијих задатака целокупне академске заједнице. Такође, у склопу анализе специфично вулнерабилног положаја истраживача у области друштвено-хуманистичких наука, размотрићемо неопходност формирања различитих модела дефинисања истраживања које могу имати ширу (*policy making*) примену, и пројеката који су од националног значаја, али не могу бити комерцијализовани и примењени у јавним политикама.

На крају, осврнућемо се на још једну димензију која никако не сме бити занемарена када је реч о холистичком сагледавању положаја младих научница и научника у Србији данас, реч је о изазовима усклађивања породичног живота и каријерне динамике. Како је реч о популацији која је у фертилном периоду, односно о младим људима који су у фази "транзиције у одраслост", направићемо и кратак осврт на то колико је тешко помирити дивергиране захтеве породичног живота са изазовима које са собом носи фрагилна пословна позиција (са нагласком на родни аспект и нарочито изазовну позицију младих истраживачица). У контексту интензивираних мера популационе политике у Србији, веома је важно да се не заборави и специфичан положај младих научника и, нарочито, научница чија специфична пословна и образовна динамика захтева и другачије моделе (социјалне) заштите.

МИХАЈЛО ЂУКИЋ (Београд, 1984). Дипломирао је на Економском факултету Универзитета у Београду 2009. Мастер студије завршио је на истом факултету 2011. године. Докторску дисертацију одбранио је 2016. на Економском факултету Техничког универзитета у Кошицама, Словачка. Од јула 2010. запослен је на Институту економских наука у Београду, где је у звање научног сарадника изабран 2018. године. Области његовог истраживања обухватају економски развој, финансије и анализу и евалуацију ефеката јавних политика. Учествовао је у реализацији већег броја стручних и научних пројеката које су финансирале државне институције на националном и локалном нивоу, као и међународни донатори (EU, SDC, GIZ, Bloomberg). Највећи број тих пројеката бавио се темама креирања и евалуације стратешких докумената, локалним развојем, те различитим аспектима европских интеграција. Објављује у релевантним домаћим и међународним часописима.

Институционална подршка за развој младих истраживача у Србији

Дугорочни и одрживи развој науке и коришћење њеног потенцијала за потребе друштвеног развоја подразумева континуирани развој истраживачког подмлатка. Научна политика стога треба да буде дефинисана тако да привуче најквалитетније младе истраживаче, обезбеди подстицаје за јачање њихових истраживачких капацитета и учини их конкурентним на светском тржишту знања. Као део квалитетне научне политике земље, институционална подршка развоју младих истраживача би требало да олакша решавање неких од карактеристичних проблема са којима се истраживачи суочавају у првим годинама свог научноистраживачког рада. Ти проблеми се махом огледају у изазовима припремања докторске дисертације,

унапређења знања и стицању вештина које се тичу методологије истраживања, умрежавања, социо-економском положају и недостатку средстава за емпиријска истраживања, те објављивању првих научних радова.

Стратегија научног и технолошког развоја за период од 2010. до 2015. године створила је основу дугорочног развоја науке у Србији, превасходно у смислу препознавања значаја младих истраживача и њихове укључености у пројектни циклус 2010–2014¹. У поређењу са периодом 2000–2003. овај период карактерише значајно повећан ниво активности публикација. Ипак, резултати истраживања која су се бавила проблемима и перспективом младих истраживача у Србији у претходном периоду указују на постојање неколико препрека које у великој мери доводе до тога да су ниво и квалитет публикација још увек на релативно ниском нивоу, поготово уколико се као стандард поређења узму земље Европске уније. Неадекватан социо-економски положај, недостатак средстава за емпиријска истраживања и одласке на конференције и стручна усавршавања, као и преоптерећеност административним (и наставним²) обавезама – не представљају ваљане подстицаје младим истраживачима да објављују у престижним часописима и успоравају њихов научни развој. Решавање наведених проблема захтева системски приступ који подразумева јаче подстицаје у виду: награда за објављивање квалитетних радова, унапређење квалитета програма докторских студија, помоћ у превазилажењу недостатака у знању и подршку у проналажењу извора финансирања докторских студија и спровођење осталих истраживања.

Постојећи институционални оквир дефинисан Стратегијом научног и технолошког развоја од 2016 до 2020. године и Законом о научноистраживачкој делатности начелно препознаје развој младих истраживача као један од приоритета. Ипак, приметан је недостатак конкретних механизма којима би се подстицао и пратио њихов развој у будућем периоду. Уз то, перспектива развоја младих у великој мери прожета неизвесношћу у контексту решења која доносе недавно усвојени Закон о научном фонду и нови Закон о научноистраживачкој делатности чије се усвајање очекује у наредном периоду.

¹ Према подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије на истраживачким пројектима било је ангажовано око 3.000 истраживача до 30 година.

² Код младих запослених на факултетима

САЊА СТОЈКОВИЋ ЗЛАТАНОВИЋ (Лесковац, 1986). На Правном факултету Универзитета у Београду, правосудни смер, дипломирала са општом просечном оценом 9.45 (2010), одбранила преддокторски рад са одликом (2012) и одбранила докторску дисертацију (2016), радноправна научна област. Током студирања више пута је награђивана похвалницама Правног факултета за постигнут изузетан успех, а била је и стипендиста ресорног Министарства. Од 2011. запослена је у Институту друштвених наука у Центру за правна истраживања, и у звање научног сарадника изабрана 2017. Учествовала је на бројним домаћим и међународним научним конференцијама и објавила радове у релевантним часописима. Области истраживања су јој међународно, европско и домаће радно и социјално право, као и питања везана за шири аспект медицинског, односно здравственог права.

Флексигурност радноправног статуса младих истраживача у друштвеним наукама у Србији – дали смо и колико вулнерабилни?

Радноправни статус истраживача ангажованих у научноистраживачким организацијама у Србији, у значајној мери, има одлике и карактеристике представљене у оквирима концепта флексигурности (енг. *Flexicurity*). Одговор друштва на промене изазване цивилизацијским напретком, технолошким, односно техничким достигнућима уз све већу глобализацију тржишта, и приметне разлике у старосној структури радно активне популације изазване проблемом старења становништва био је у популаризацији флексибилних форми рада, односно нестандартног радног ангажовања, континуираној обуци и усавршавању знања као основу за опстанак на тржишту и за напредовање на раду (концепт доживотног учења, енг. *Lifelong learning*) на

страни појединца, те вођења активне политике рада и запошљавања уз модернизацију система социјалне сигурности, на страни држава.

Да ли тренутни радноправни статус младих, са посебним освртом на оне у области друштвених наука, може да буде посматран у оквирима позитивних аспеката тзв. флексибилности или, можда, као такав, води ка већој вулнерабилности везаној за услове рада и сигурност запослења отвара се као питање за разматрање, те захтева адекватан одговор јавних политика. С тим у вези, наглашава се неопходност дефинисања појма младих истраживача и утврђивање критеријума квалификације, као и значај регулисања питања везаних за ужи радноправни статус. То су, пре свега, она питања која се односе на форму радног ангажовања младих, иначе, предвиђена и у следећем пројектном циклусу, те питања ближег регулисања услова рада везаних за адекватност зараде, као и за остваривање права на одсуство (плаћено и неплаћено) у контексту професионалног усавршавања у току и након стицања статуса доктора наука (тзв. мобилност у науци). Остваривање права на напредовање уз јасно дефинисање критеријума и осигурање њихове непроменљивости у току изборног периода издваја се као нарочито важно, све са циљем осигурања извесности и сигурности социјалноправног статуса. Од значаја су и питања ширег радноправног, односно социјалноправног статуса – колективна права младих, ангажованих у сектору науке. Ово подразумева пуно остваривање права на организовање у смислу окупљања младих у оквирима различитих удружења, односно организација за заједничко наступање у јавности ради реализације основних права и указивања на вулнерабилност њиховог положаја, по угледу на сличне организације које делују на нивоу Европске уније. Осим тога, потребно је обезбедити и несметано остваривање права младих на партиципацију, односно на информисање (и саодлучивање), и то: интерног типа, односи се на питања учешћа у раду органа научноистраживачких организација, и екстерног типа, тиче се учешћа у раду тела ресорног Министарства. С тим у вези, заштиту права треба осигурати у оквирима примене општих, те креирања посебних мера позитивне дискриминације према нарочито вулнерабилним категоријама какви су млади ангажовани у сектору науке у Србији.

Концепт флексибилности, настао као одговор на изазове са којима се савремено радно право суочава, дословно подразумева флексибилност форми радног ангажовања, с једне, и сигурност запослења (не и радног места) путем доживотног учења, с друге стране. Уколико се анализира радноправни статус младих истраживача у Србији, он у великој мери, одговара постулатима на којима се наведени концепт заснива. Међутим, то отвара питање, да ли, у садашњим

условима, постоји адекватна социјална, као и сигурност запослења, односно рада, те какав одговор јавних политика и, уопште, *de lege ferenda* правног система треба да буде како би се спречио, популарно назван феномен „одлива мозгова“, тј. трајни одлазак младог научног кадра у иностранство, што, у крајњем, даје одговор на питање, да ли смо и колико вулнерабилни као појединци али и као систем?

ФИЛИП ЕЈДУС (Београд, 1979). Ванредни је професор на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Његова интересовања су у области студија међународне безбедности, посебно европске безбедности, заједничка безбедносна и одбрамбена политика ЕУ, европеизација, изградња мира, реформа сектора безбедности, демократизација, онтолошка безбедност, секуритизација, Енглеска школа, проширење ЕУ и НАТО. Његова географска експертиза се односи на Европу, Западни Балкан, Израел - Палестину, Сомалију и Рог Африке.

Мапирање и анализа система истраживања у друштвеним наукама у Србији

Циљ ове студије јесте стицање подробног увида у Систем истраживања у друштвеним наукама (СИДН) у Србији. Зато овај извештај прво описује основне параметре система мапирајући све актере, анализирајући њихове односе и различите сврхе тих односа. Први одељак показује да СИДН у Србији обухвата више од стотину тела за производњу и управљање науком, која су међусобно формално и неформално повезана с различитим сврхама. Први одељак такође анализира како су ова тела повезана стратешким и нормативним оквиром који регулише научна истраживања у Републици Србији. Коначно, овај одељак наводи различите сврхе СИДН и разликује прокламоване сврхе од оних сврха које се могу идентификовати на основу праксе. Прокламована сврха научне делатности јесте да допринеси привредном развоју и квалитету живота, очувању и развоју знања као предуслова за међународну интеграцију Србије, развоју

академског потенцијала и научноистраживачке инфраструктуре, очувању цивилизацијске баштине, одбрани националног идентитета и националних интереса, као и промоцији мобилности истраживача унутар Србије и европског истраживачког простора. Студија СИДН има још две додатне сврхе до којих се може доћи пре на основу праксе него из дискурса српске научне политике: одржавање социјалног мира унутар заједнице друштвених наука и генерисање нелегитимних личних, корпоративних и политичких добити посредством клијентелистичких мрежа.

Други одељак овог извештаја оцењује учинак СИДН у Србији. Не узимајући у обзир изузетке и изврсна достигнућа, овај извештај показује да друштвено-хуманистичке науке (ДХН) у Србији значајно заостају за природним и техничким наукама у смислу научне изврсности, да нису довољно повезане са јавним политикама, да не обликују у довољној мери јавне дебате и да нису довољно повезане с високим образовањем. И даље је релативно мали број научних радова истраживача у друштвеним наукама из Србије објављених у међународним научним часописима индексираним у базама *Web of Science (WoS)* и *Scopus*. Учинак је још нижи уколико се утицај њихових публикација мери бројем цитата. Надаље, иако многобројни, српски научни часописи из ДХН ретко су индексирани у најбољим међународним индексним базама, а чланци који су у њима објављени изузетно се ретко цитирају. Када је реч о друштвеном значају, српски истраживачи у друштвеним и хуманистичким наукама недовољно доприносе креирању јавних политика базираним на подацима. Такође, истраживања у области ДХН нису довољно повезана с високим образовањем. Истраживачки институти немају улогу у високом образовању, док су предавачи на факултетима преоптерећени наставом. На крају, упркос одређеном напретку који је направљен од оснивања Центра за промоцију науке 2010, истраживачи из области ДХН у Србији још увек немају довољно подстицаја и прилика да ефективно саопштавају своје увиде широј публици.

Трећи одељак извештаја идентификује кључне чиниоце, како оне омогућавајуће тако и оне инхибирајуће, који пресудно одређују учинак СИДН. Упркос актуелним изазовима и ерозији демократских услова до које је дошло током претходних година, демократска транзиција и европске интеграције стварају значајне прилике за унапређење СИДН. Међутим, њихов потенцијал је озбиљно ограничен недостатком политичке посвећености квалитетном истраживању и образовању. То је довело до тога да високо образовање у области ДХН није довољно усмерено ка развоју вештина критичког мишљења и да углавном није повезано са истраживањем. Недостатак

политичке воље такође је довео до недовољног или лоше расподељеног финансирања ДХН, које не подржава изузетност, мобилност и релевантност. Најзад, недостатак политичке воље је довео и до лошег управљања истраживачким радом и до недостатка механизма одговорности. Развој СИДН је исто тако угушен готово потпуним одсуством мобилности истраживача у ДХН. На учинак СИДН негативно утиче и академска култура, која се одликује одвајањем образовања од истраживања, пароксијализмом, застарелим начинима научне комуникације, фрагментацијом дисциплина, неформалношћу, културом незамерања, некажњавањем етичких прекршаја и аверзијом према постојању конкуренције.

У закључку извештај сумира кључне налазе и даје препоруке како унапредити учинак СИДН. Ту се наводе три начина промене СИДН. Први начин је промена актера. Док су неке промене ове врсте још увек могуће и потребне, историјска прилика за тако радикалне промене у Србији је давно прошла. Други начин промене система јесте промена начина на који су повезани његови делови. Овде би требало пресећи клијентелистичке везе између истраживача и политике, а оснажити интелектуалне везе између ДХ истраживања, јавних политика и високог образовања. Осим тога, регулаторне и финансијске функције управљања науком требало би институционално раздвојити. Трећи начин промене система јесте промена његове сврхе. СИДН не треба користити као облик социјалне помоћи, о чему друштво свакако треба да брине, али уз помоћ неких других инструмената и политика. Сврха СИДН не треба да буде ни генерисање нелегитимних личних, корпоративних и политичких добити, већ искључиво креирање и дистрибуција знања и подршка друштвеном и економском развоју. У том циљу, држава би требало да својим регулаторним оквиром и финансијском подршком подстиче меритократију, мобилност, интегритет и одговорност како би омогућила развој изузетне и друштвено релевантне ДХН.

ТАМАРА ВУКОВ (Вршац, 1988). Дипломирала на Факултету политичких наука Универзитета у Београду на политиколошком смеру 2012. године. Мастер рад (“Родно одговорно буџетирање – као стратегија остваривања родне равноправности и унапређивања рада управе и локалне самоуправе”) на модулу Јавна управа, локална самоуправа и јавне политике, одбранила је са највишом оценом, новембра 2014. године. Докторандкиња је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, на политиколошком смеру. Током студија више пута је била стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Тренутно је ангажована као истраживачица и координаторка пројекта у Групи за анализу и креирање јавних политика.

Квалитет докторских студија у друштвено-хуманистичким наукама у Републици Србији

Резултати истраживања о квалитету докторских студија у друштвено-хуманистичким наукама, које је Група за анализу и креирање јавних политика реализовала у склопу континуиране подршке пројекта ПЕРФОРМ-а младим истраживачима у Србији, показали су да је квалитет докторских студија на ниском нивоу и да не развија у довољној мери истраживачке вештине.

Истраживање о квалитету докторских студија реализовано је у периоду од новембра 2017. до априла 2018. године. Циљ истраживања био је да се утврди како изгледају докторске студије – од процеса уписа на факултет до саме одбране докторске дисертације, са нагласком на истраживачке вештине које докторанд стиче током студија. Као узорак истраживања одабрани су државни универзитети у Србији – Универзитет у Београду, Универзитет у Новом Саду, Универзитет у Нишу и Универзитет у Крагујевцу. Методологија истраживања

обухватала је деск истраживање, фокус групе са докторандима и интервјуе са професорима и руководиоцима докторских програма. Предистраживањем смо утврдили кључне карактеристике квалитетних докторских студија у Европи, на основу којих смо креирали индикаторе за оцењивање квалитета докторских студија на изабраним универзитетима у Србији.

Критеријуми на основу којих оцењујемо квалитет докторских студија у Србији дефинисани су као: процедуре, услови и критеријуми за упис докторских студија; доступност докторских студија заинтересованим кандидатима и студентима докторских студија; услови студирања за развој истраживачких вештина и постизање квалитета истраживања и рада на докторској дисертацији; права и обавезе студента и ментора у процесу израде докторске дисертације и целокупног истраживачког рада; докторска дисертација – процес пријаве, израде и одбране; евалуација програма, наставних планова и студената; тржиште рада и квалификације доктора наука.

Поменућемо најзначајније резултате до којих смо дошли. Када је доступност докторских студија и одрживост развоја студента у питању, евидентно је да су докторске студије веома скупе узимајући у обзир ниво животног стандарда у Србији. Школарине су високе, као и индиректни трошкови, док је број буџетских места мали, као и стипендија за докторанде. Осим тога, стипендије најчешће нису довољне да се задовоље ни основне животне потребе будући да је стипендиста незапослен.

Кад је реч о условима истраживања за развој истраживачких вештина и постизање квалитета истраживачког рада, истраживање је показало да не постоје структурна средства за финансирање емпиријских теренских истраживања као ни за финансирање студијских посета и боравака.

Сами услови студирања на докторским студијама нису такви да развијају истраживачке вештине. Далеко већи нагласак је на теоријским предметима и пукој репродукцији знања, него на методолошко-истраживачким вештинама. Велика оптерећеност предметима који нису у директној вези са дисертацијом и друге формалне обавезе остављају мало времена за писање дисертације, због чега се период студирања продужава. Даље, на већини факултета докторанди немају приступ новој литератури и најбољим светским научним часописима. Не постоје средства која факултет улаже у докторанде и њихово учешће на конференцијама нити их информисе које могућности постоје за њих. Студенти сматрају да су редакције домаћих научних часописа често дискриминаторне према њима због година и

звања, као и да квалитет рада често није једини чинилац који утиче на објављивање.

Када су права и обавезе студената и ментора у процесу израде докторске дисертације и целокупног истраживачког рада у питању, резултати истраживања показују да не постоје јасно прописана права и обавезе ни студента али и ментора у овом процесу. Све најчешће зависи од тога каквог сте ментора добили, те они могу бити подржавајући и потпуно укључени у процес, али и потпуно незаинтересовани за рад са својим кандидатима. С друге стране професори истичу да јесу мотивисани за рад са студентима али да су често преоптерећени другим обавезама, као и да немају адекватну подршку за овај рад.

Резултати истраживања у погледу критеријума евалуација програма, наставних планова и студената, показали су да факултети немају интерне процедуре које мере квалитет успешности докторских студија нити програме путем којих факултети прате промовисане докторе науке.

ЈЕЛИСАВЕТА ПЕТРОВИЋ (Београд, 1984). Основне и докторске студије завршила је на Одељењу за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, где је од 2015. запослена као доценткиња на предметима Социологија града, Социологија руралног развоја, Социологија окружења, Увод у одрживи развој и др. Објавила је већи број научних радова у домаћим и међународним публикацијама. Укључена је у три међународна истраживачка пројекта: *European Social Survey* (као заменица националног координатора), *Environmental Citizenship (COST)* и *Advanced Data Analytics (Erasmus)*. Бави се темама из области урбане социологије, грађанског активизма, социологије окружења и дигиталне социологије.

Важност учешћа истраживача на почетку каријере у међународним истраживачким пројектима

Постојећа истраживања положаја младих истраживача у друштвено-хуманистичким наукама у Србији указују на релативно неповољну ситуацију у којој се они налазе. Једно од места где постоји простор за унапређење јесте укључивање младих научника и научница у међународне истраживачке пројекте. Међутим, за укључивање у међународне токове кроз студијске посете и учешће на научним конференцијама и стручним скуповима, врло често је неопходно издвојити значајна материјална средства. У контексту ограничених финансијских ресурса, изузетно постаје важно укључивање младих истраживача у међународне пројекте које реализују домаће научно-истраживачке институције.

Предности рада у оквиру међународних пројеката и интернационалних тимова су бројне, а посебно важне за истраживаче који живе и раде у земљама које се налазе изван круга лидера у одређеној

научној области, какав је то, често, случај са Србијом. Као добити од укључивања у међународне истраживачке подухвате, посебно се издвајају усвајање нових знања и размена искустава са истраживачима из других земаља, упознавање са методолошким иновацијама и најновијим трендовима у друштвеним истраживањима, повезивање и умрежавање између истраживача из различитих институција којим се стварају основе за будућу сарадњу.

Један од великих међународних пројеката из области друштвених наука који се тренутно спроводи у Србији јесте Европско друштвено истраживање, ЕДИ (*European Social Survey*). Ово компаративно истраживање постоји од 2002. године, и у њему су до сада учествовале готово све европске земље. Тренутно актуелни девети циклус истраживања (2018-2019), представља уједно и први пут да се Србија укључила у овај истраживачки механизам који је део Европског истраживачког конзорцијума (ЕРИЦ). У оквиру ЕДИ тима Србија, укључен је велики број младих истраживача из седам научноистраживачких институција: Филозофски факултети из Београда, Ниша и Новог Сада, Факултет политичких наука из Београда, Институт друштвених наука, Институт за филозофију и друштвену теорију и Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду.

У току протеклих годину дана, млади истраживачи су имали прилике да се упознају са различитим аспектима учешћа у једном изузетно комплексном истраживачком пројекту. Како би се заинтересовани истраживачи на време припремили за анализу података који ће бити прикупљени у овом истраживању, организована је четвородневна методолошка радионица на којој је полазницима представљена *online* платформа за анализу ЕДИ података, као и основне технике статистичке анализе које се користе на подацима овог типа.

Национални координатори истраживања, такође млади истраживачи, имали су прилике да учествују на састанцима националних координатора (Париз, Лондон, Манхајм) из других земаља које учествују у истраживању и да размене искуства и стекну нова знања из области вођења комплексних пројеката. Директори терена су, са друге стране, имали прилике да учествују на састанку свих директора терена (који је одржан у Хагу), где су се упознали са најновијим техникама и праксама вођења теренског истраживања као што је коришћење *CATI* методе (енгл. *Computer-Assisted Personal Interviewing*) и система за мониторинг терена (*FMS*).

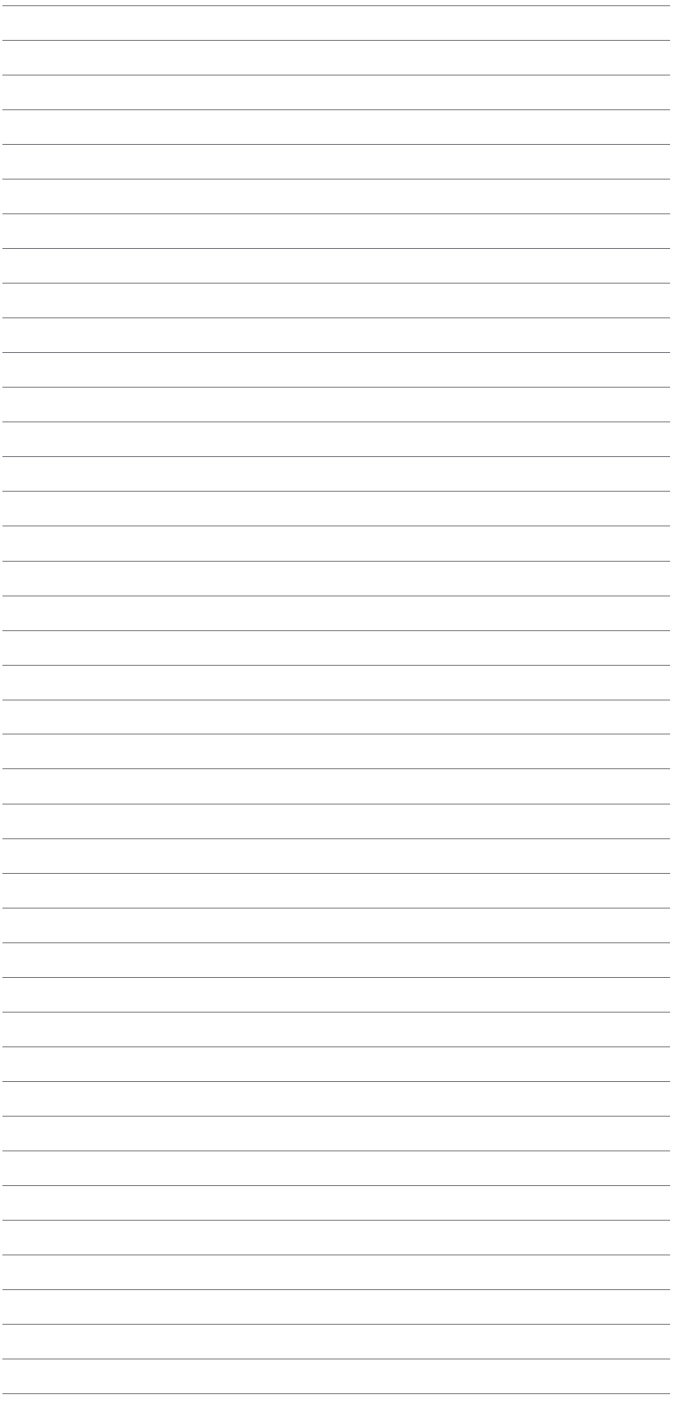
Други чланови пројектног тима су учествовали у студијским посетама институцијама које су укључене у ЕДИ од самог почетка, како би се упознали са методама њиховог рада (нпр. Center za raziskovanje javnega mnjenja in množičnih komunikacij in Ljubljana). Поједине колеге

су имале прилику да присуствују презентацији првих налаза претходног ЕДИ таласа истраживања које је одржано у Бриселу. На овај начин су били међу првима који су такве информације добили, што представља значајну компаративну предност.

Истраживачи у оквиру ЕДИ Србија, као и други истраживачи из Србије, имаће прилике да податке овог истраживања користе за израду докторских дисертација и мастер радова, чији ће квалитет неоспорно бити унапређен методолошком ригорозношћу и увођењем компаративне димензије у анализу. Такође, приступ подацима и коришћење софистицираних аналитичких техника ће младим истраживачима пружити могућност припреме квалитетних радова за међународне публикације. На тај начин ће њихов рад имати могућност да постане видљив(ији) у међународним научним круговима.

Иако је ЕДИ Србија организован по инклузивном принципу, на начин да су сви заинтересовани истраживачи из области ДХ наука имали могућност да се прикључе ЕДИ тиму, важност овог пројекта се огледа и у ширењу знања другим истраживачима који се нису прикључили у првом таласу, те преношењу нових знања студентима основних, мастер и докторских студија на институцијама које су учеснице пројекта.

Положај младих истраживача и истраживачица у друштвеним наукама у Србији може се означити као изазован, узимајући у обзир недовољну регулисаност њиховог социјално-економског статуса. Ово тим пре, јер не постоји нормативно одређивање појма „младих у науци“, као ни дефинисање критеријума квалификације у важећој регулативи. Осим тога, питања везана за услове рада, тј. форму радног ангажовања, остваривање права на одсуство, те с тим у вези права на професионално усавршавање и напредовање на раду, укључујући и међународну мобилност остају нерегулисана, чиме се положај младих може означити као нарочито вулнерабилан. Које мере јавних политика треба применити како би се умањила утврђена „вулнерабилност“, достигла одређена извесност, те осигурала сигурност положаја младих ангажованих у сектору науке у Србији?